

Калпе/с лимен се намира приблизително в средата на Тракия (Хеп. *Anab.* VI 2, 17), но в този случай е ясно, че тук става дума не за Европейска Тракия, а за крайбрежието на Азиатска Тракия (Хеп. *Anab.* VI 4, 1), което се представя от северния бряг на Мала Азия, който е Южното Анатолийско Черноморие.

Името *Калпе/с* – като топо/хидроним – е несъмнен тракийски ономастичен реликт. Той намира своята индоевропейска древност чрез основата си *kal- със значение *вода*, което не само езиково, но и културно-исторически е сравнимо с фригийската дума *akala* със значение *вода*. Впрочем, самото място на Калпес е на вода – на солена вода – на морето. Лимен, на старогръцки език, означава *пристанище, морски залив*, за разлика от термина *лимне*, който означава *езеро* или *блато*. Тоест, в предлагания за разглеждане случай, става дума за черноморско пристанище на северния бряг на Мала Азия, което носи тракийското име *Калпес*.

Функциите на *Калпе/с* като пристанище са заявени и се разбират още с първото му споменаване (Хеп. *Anab.* VI 2, 13), където става ясно, че Клеандър – хармостът (=военен наместник) на Бизантион (дн. гр. Истанбул в Турция) – щял да дойде с *триери* от пристана/пристанището *Калпе/с*. Това се потвърждава за същия този Клеандър, като се казва, че той щял да дойде тук с *кораби и триери* (Хеп. *Anab.* VI, 4, 18).

Най-пълното описание на *Калпе/с лимен* е предадено от Ксенофонт (Хеп. *Anab.* VI, 4, 1-7). Той казва, че *хорйонът*, който се казва *Калпе/с лимен*, е в Тракия – в Азия; тази Тракия започва от входа на Понта (=Черно море) и продължава до Хераклея (дн. гр. Ерегли в Турция); от Бизантион до Хераклея няма друг полис – приятелски или гръцки – освен траките *битини/витини*; *Калпе/с лимен* се намира по средата на пътя между Хераклея и Бизантион и е *хорйон* – владен в морето; той е разположен върху стръмна към морето скала, чиято най-малка височина е 20 разтега (ок. 30 м), а провлакът, който го свързва със сушата, е повече от 4 плетра (над 120 м); на този полуостров могат спокойно да живеят 10 000 обитатели; *пристанището* е при основата на същата стръмна скала, като брегът е отворен на заник слънце (тоест – не на запад, както се чете обикновено, а – на юг/югозапад); изворът със сладка вода, който обилно тече от *хорйона*, стига до самото море; при същото море има много и различни дървета, много от които стават за строеж на кораби; близката планина се спуска към брега на около 20 стадия (ок. 3 700 м), при това е земя без камъни; нейното крайбрежие също е около 20 стадия (ок. 3 700 м) и е обрасло гъсто с всякакви и големи дървета; останалата част от *хората* е хубава и голяма и селата там са много и многонаселени, защото земята ражда ечемик, пшеница, всякакви бобови, просо, сусам, много смокини, много лозя за сладко вино и всичко друго освен маслини; толкова хубава е била тази *хора*; но елините на Ксенофонт разпънали палатки край морето, а не вътре на полуострова, защото отиването там било злонамерено, понеже някои желаели да основат град /полис.

Съгласно споменатите описания на Ксенофонт, както и □ това Аполоний Родоски (Apoll. Rhod. Arg. II, 659-660; 672-673) *Калпе/с* трябва да се локализира най-вероятно при един от трите носа на северозападния анатолийски черноморски бряг, преди насочения на север нос със съвременното име н. Кефкен (в Черноморска Турция), продължаващ в острова с древно име *Тиниас*, които имат условия за акостиране на кораби от към югозапад/юг. Този остров, заедно със западно/югозападно намиращият се от него хорион с пристанище *Калпе/с*, маркира средната част на крайбрежието на *Битинското/Витинското море* (Apoll. Rhod. Arg. II, 730), назовано така по името на траките *битини/витини*.

Описанието на *Калпе/с лимен*, което четем у Ксенофонт, несъмнено е видно от него с очите на военачалника-стратега, какъвто той е по времето на целия поход-*анабазис* през Азия. То обаче, е гледано от него и с голямата му амбиция именно той да се изживее както и да изпълни ролята на *ойкист* (=основател на нов полис-апойкия), чрез основаването на нова елинска катойкия – нов полис в Черно море.

Това великолепно □ е представено от самия него, когато той с войниците си е още в района на полиса-катойкия Котиора (вер. дн. гр. Орду), намиращ се също на Южното Анатолийско Черноморие (Хеп. *Anab.* V 6, 15-37). Като отчита факта, че войсковият лагер е от ок. 8 000 войници и се съпътства от граждански такъв – съставен от хетери и техните деца, чиито бащи са именно неговите войници, той проявява своето намерение и активно агитира войската си – макар и, в крайна сметка, неуспешно – за осъществяването на своята амбиция. □ Блянът на Ксенофонт, появил се при Котиора, го кара, обаче, да продължи да търси място за неговата реализация. И такова място се оказва именно *Калпе/с лимен*.

При това положение, в случая с описанието на *Калпе/с лимен* и свързаните с него събития, ще се окаже, че, когато пише своите спомени в далечен Пелопонес, Ксенофонт ще описва само онова, което е в тон, в синхрон с и отговаря положително на някогашната неостаряваща негова амбициозна идея. А всичко, което би ù противоречало е било премълчано. Тоест, факти и аргументи, които биха попречили на заселването и основаването на една нова катойкия, така желана от Ксенофонт, самият той няма да каже. Кой и какви са те?

Навсякъде, където говори за *Калпе/с лимен*, Ксенофонт използва термина *хорион*. На старогръцки той означава, най-общо казано *място*. Но освен това, този термин съдържа в себе си и много често носи смисъла на *укрепено място*. Разбирането на смисъла като *укрепено място* се демонстрира от Ксенофонт в неговия *Анабазис*, когато говори и за другите – за европейските *траки* – и по-конкретно – за *крайбрежните* □ *крепости, по северния бряг на Мраморно море*, притежавани и контролирани от владетеля/архонта Севт (II), където *хорион* е синоним на *тейхос* (=крепост) □ и *тюрзис* (=укрепена кула). Очевидно е, че *укрепеното място* е криело нещо зад укрепяването си. Нещо, което Ксенофонт не е искал да каже. При това, той никъде не казва категорично, че полуостровът е безлюден.

Археологически проучвания в района не са правени, но комплексът от налични данни сочи, че тук никога не е основан елински полис-катокия. При това, толкова подробното и великолепно описание на Ксенофонт за *Калпес лимен* спокойно може да се отнесе и за Калиакра, Чиракмана при Каварна, Несебър (Месамбрия Понтика), Созопол (Аполония Понтика), Маслен нос, Урдовиза при Китен, Инеада (Тиниада) и Мидия (Салмидесос) по Западния Тракийски бряг на Черно море. От всички тях само Месамбрия и Аполония – от тракийски протополиси *царски-владетелски* градове ще станат елински катокийи-полиси. Останалите шест на брой ще останат тракийски владетелски резиденции, които ще контролират крайбрежието.

Такъв, най-вероятно, ще се окаже и случаят с *Калпес лимен* по Южното Анатолийско Черноморие. При това, единствен *хорйон* – *укрепено място*, който е владетелска, а защо не и царска, резиденция, на *Битинското/Витинското* тракийско Малоазийско Черноморие – и то в средата му – както изрично повтаря неколкократно Ксенофонт.

Траките *битини/витини* в Мала Азия имат своя войска от *конници* и *пелтасти* (=лека пехота). Тази войска воюва повече от успешно със смесената, но преди всичко елинска войска на Ксенофонт, съставена основно от *хоплити*, т.е. тежката пехота на елинските полиси.

Добре се знае, че при етносите държави в Европа и Западна Азия, каквито са и държавите на тракийските етноси в Югоизточна Европа и Мала Азия, поради тяхното социално устройство, различаващо се от полисното елинско -, частите от *пелтасти* представляват *лека пехота*, съставена от селяни-общинници, а *конницата* се формира от царя и аристократите. В този конкретен случай, тя, тракийската битинска/витинска царска конницата, именно е и основната ударна сила срещу която очевидно, Ксенофонт не е могъл да се пребори със своите елини-*хоплити*, макар и представляващи *тежка пехота*. Ксенофонт не е могъл да се пребори, за да победи и да остане в прекрасния полуостров с пристанище *Калпес лимен* – да остане в историята като *ойкист* със своите войници – потенциалните граждани на замисляния от него бъдещ полис.

Ето защо, той е продължил неудовлетворен и обиден на запад към Европа за да премълчи, когато пише своите спомени, неуспеха на това си начинание, а заедно с него да премълчи мощта и силата на царя (или владетеля-*архонта*) на етносната държава на траките *битини/витини*, сила олицетворена от *пристанището Калпес*, където по всяка вероятност, се е намирала владетелска *царска* резиденция, доминираща над тази важна част от Черноморието на Северна Анатолия.

Литература:

Георгиев, Вл. **Траките и техният език**. София, 1977, 99.

Дуриданов, Ив. **Езикът на траките**. София, 1976, 28, 34, 72.

Порожанов, К. **Общество и държавност у траките, средата на II – началото на I хил.пр.Хр. (в контекста на палеобалкано-западномалоазийската общност)**. София, 1998 (=Studia Thracica, 6), 181-192.

Detschew, D. **Die Thrakischen Sprachreste**. Wien, 1976 (2), 224.

French, D. □ The Iron Age on the Black Coast. – **Thracia Pontica, 4**. Sofia, 1991, 237-240.

Porojanov, K. □ La ville thrace de Mesambria sur la côte de la mer Noire. – **Thracia, 13, Studia in memoriam Velizari Velkov**, Institut de Thracologie. Serdicae, 2000, 345-350.

Porozhanov, K. The Odrysian Prince Seuthes – the Thracian Ruler of the European Coast of the Sea of Marmara. – **Orpheus**. Journal of Indo-European and Thracian Studies, 11-12 (2001-2002). Sofia, 2003, 133-138.

Stronk, J. P. Conditions for Colonization: Calpes limen and Salmydessos reconsidered. – **Thracia Pontica, 4**. Sofia, 1991, 97-108.

Калин Порожанов □

□